Om skönstaxering i Norge

Av assessorn Ulf Malmgård

När man har anledning att sätta sig in i lagstiftningen i ett främmande land, kan det vara värdefullt att vid sidan av studier av lagtext och kommentarer läsa domar. Detta är för all del en mycket normal studiemetod för juridikstuderande i Sverige, men det kan vara lämpligt även vid det ytliga studium, som praktikern kan ägna en utländsk rättsordning.

Jag har haft anledning att titta på några bestämmelser i norsk skatterätt. I samband med detta har jag studerat norska domar. Om man är road av sitt ämne är det ju ofta så, att man läser mer av en skrift, som man råkar få i handen, än man egentligen behöver. I samband med sådan nöjesläsning träffade jag på följande dom, som meddelats i ett mål om skönstaxering. Eftersom jag tycker att domen har ett skatterättsligt och allmänmänskligt intresse även för en svensk publik, har jag skrivit denna översättning.

Inledningsvis vill jag nämna följande.

Det finns i Norge ett skönstaxeringsinstitut på samma sätt som i Sverige. Också där förekommer kontantberäkningar för att kontrollera om redovisade inkomster kan ha räckt till för redovisade kostnader och levnadskostnader. Taxerings- och besvärssystemet är uppbyggt så att en nämnd (ligningsnämnda) taxerar på grundval av en deklaration (självangivelse).

Den som är missnöjd i värderingsfrågor kan klaga hos Overligningsnämnda, som finns i varje län (fylke). I rättsfrågor, vilka i stor utsträckning synes kunna innefatta värderingar, kan man sedan föra talan inför allmän domstol. Parterna företrädes regelmässigt av advokater, antingen det är en kommun (det allmänna) eller en skattskyldig som klagar. Beträffande rättegångskostnader synes i huvudsak de svenska reglerna för tvistemål gälla, d v s tappande part betalar motpartens kostnader förutom sina egna.

Den följande domen har meddelats av Oslo byrett den 23 oktober 1975 i mål mellan en skattskyldig, kärande, och Oslo kommun. Det följande utgöres av en översättning av referat i tidskriften "Domer, uttalelser med videre", som utges av Ligningsutvalget. Översättningen är något förkortad.

Käranden är designer, han är gift och försörjer hustru och två barn, födda resp. 1965 och 1966. Vid taxeringen för 1969 höjdes hans uppgivna intäkt skönsmässigt med 20 000 kronor, vilket efter besvär hos Overligningsnämnda blev nedsatt till 10 000 kr:

"Overligningsnämnda finner att den skattskyldige inte givit tillfredsställande förklaring till sin förmögenhetsökning om familjens levnadskostnader tages i betraktande. Den skattskyldiges upplysningar om ett sparsamt levnads-

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:06:24

sätt står i strid med uppgiften om att han 1969 bytte sin personbil, Cortina modell 1967, till en väsentligt dyrare Ford Taunus modell 1969. Mellanavgiften utgjorde ca 14 000 kr. Inget tyder på att den utbytta bilen hade sådana fel att den var oanvändbar. Det framgår av den insända körjournalen att bilen använts till tjänstersor i in- och utland. Overligningsnämnda finner att det nämnda bilköpet inte kan styrka sannolikheten av att den skattskyldige och hans familj har klarat sig på 7 402 kr till privata levnadskostnader. – En höjning med 10 000 kr medför att familjen får 17 500 kr till privat förbrukning."

Den skattskyldige upplyste senare att han 1969 utöver redovisade 7 500 kr hade 7 100 kr disponibla. Dessa senare pengar blev utbetalade som förskott på royalty eller som lån från en affärsförbindelse.

Stämningen till byretten omfattade inkomsterna för 1969, 1970, 1971 och 1972. För 1970 och 1972 gällde saken återföring av bilkostnader, porto och telefonkostnader. De lämnas här därhän. För 1969 och 1971 gällde saken skönstaxering. – Talan beträffande 1969 års inkomster avvisades av rätten, då den skattskyldige för sent lämnat uppgifter om de ovanämnda 7 100 kr. Man kan alltså jämföra detta med de svenska bestämmelsernaa om besvär i särskild ordning.

Beträffande inkomsterna 1971 hade den skattskyldige påförts skönstaxering med 5 000 kr. Härom uttalade rätten efter huvudförhandling:

"För inkomståret 1971 har bägge parter accepterat att det tlil den skattskyldiges disposition återstått 16 500 kr netto, när förmögenhetsökningen förklarats och skatterna betalats. Den fråga, som rätten har att ta ställning till är då, om det rimligen kan antagas att detta belopp varit tillräckligt, för att täcka familjens utgifter till mat, kläder, skor, bostad, el, ljus, semester och nöjen. Rätten finner därför inte skäl att gå in på de enskilda posterna i självdeklaration.

Beträffande sin yrkesmässiga bakgrund och allmänna inställning, har den skattskyldiga förklarat att han inte har annan utbildning än folkskola. Annan teoretisk utbildning av betydelse synes han inte heller ha genomgått. Efter någon tids arbete inom guldsmedsbranschen klarade han av att på egen hand utveckla några produkter, som han kunde placera hos vissa tillverkare mot en mindre andel av omsättningen i form av royalty. Vissa artiklar utföll särskilt bra och han kände starkt sin ställning på arbetsplatsen svår, både gentemot arbetskamrater och överordnade, från den tidpunkt då hans lön tillsammans med mottagna royalty översteg verkställande direktörens lön i det bolag, som han arbetade hos. Väsentligen på grund härav bestämde han sig för att från 1967 pröva på, att vara s k free-lance designer. Han var medveten om att han stod inför en osäker framtid och förstod att det var nödvändigt för honom att knappa in på personliga levnadsomkostnader så att han skulle kunna lägga undan sparmedel för att därigenom kunna möta svårare år utan

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:06:24

att familjen skulle lida skada. Han har varit mycket medveten om att han inte under någon omständighet skulle kunna tåla den förödmjukelse, som det skulle innebära för honom om han blev tvungen att söka arbetsanställning inom sitt tidigare yrke igen. Han har i samband härmed understrukit att han skulle känna ett sådant nederlag särskilt smärtsamt mot bakgrund av att han saknar teoretisk utbildning.

Beträffande sin konsumtion har såväl den skattskyldige som hans hustru givit detaljerade upplysningar, som rätten finner det nödvändigt att något redogöra för.

Bostadskostnaden har uppgivits till 2 000 kr och el-utgifterna till 850 kr. Frågan blir då om de övriga utgifterna kan täckas med 265 kr per vecka. Bränsleutgifterna är inte uppgivna, men de kan knappast vara höga. Familjen tillbringar sina semestrar i egen sommarstuga på Kragerö och andra semesterresor företas inte. Barnen hade 1971 ännu inte uppnått skolpliktig ålder och en stor del av sommaren tillbragte hela familjen i sommarstugan. Under denna tid användes nästan uteslutande fisk till middagsmat. Fisken fångade den skattskyldige egenhändigt och han täckte på detta sätt genom infrysning också familjens vinterbehov. Också under vintern användes i sotr utsträckning fisk, men hustrun har förklarat att hon varierar kosthållet med bondkakor, kålrotsbiff, rödbetsbiff, svamp, som hon plockar själv och liknande. Från sin svärmoders trädgård har den skattskyldige fått nästan hela familjens vinterbehov av bär och frukt. Potatis och grönsaker köps direkt från producent. Behovet av kött och en del andra varor anskaffas till starkt reducerade priser under den skattskyldiges tjänstersor i Danmark. Bröd bakas i hemmet.

Hustrun har förklarat att hon uppfattar det som en självklarhet att hon, som är utbildad sömmerska, syr alla sina egna kläder.

Barnens sportsaker har hittills anskaffats för bagatellmässiga belopp på loppmarknad.

Rätten har funnit de förklaringar, som avgivits övertygande. Det synes vara en självklarhet, att en familjs ekonomi i stor utsträckning står och faller med den insats, som lämnas av den som står för det dagliga hushållet. I det föreliggande fallet har husmodern ådagalagt en iver och energi, som långt överstiger det vanliga. Tack vare henne kan familjens klädkonto antas utgöra en obetydlig andel av en normalförbrukning. Utan att rätten har möjlighet att värdera näringsvärdet av maten, må det konstateras att matutgifterna nedbragts till ett minimum. Också i övrigt synes familjens levnadssätt sparsamt. Ingen röker. Alkoholförbrukningen är bagatellartad.

Motparten har lagt stor vikt vid att den skattskyldiges privatförbrukning är alltför låg i förhållanden till hans yttre levnadsstandard, de förmögenhetsägodelar, som familjen omger sig med och förmögenhetsökningen.

Rätten kan i det föreliggande fallet inte anse att det ligger något motstridigt i detta. Det är vid bedömningen av den skattskyldiges dispositioner viktigt att

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:06:24

vara medveten om den ovan skisserade bakgrunden. Han har också anfört att han i större utsträckning än han ifrån personligt behov skulle önskas, har måst anskaffa dyrare och nyare bilar för att i sitt yrke kunna framträda som tillräckligt förtroendeskapande.

Rätten finner sålunda, att den skattskyldige har bekostat sina privata levnadsomkostnader och rätten anser att det inte föreligger något missförhållande mellan dessa kostnader och den uppgivna nettointäkten och förmögenhetsökningen. Den skattskyldige har starkt understrukit att han inte har andra inkomster än de som deklarerats och även hustrun har förklarat att hon är utan inkomster. Rätten finner inte skäl att tvivla på detta. Det har inte påståtts att det i deklarationen har avdragits utgifter, som inte förekommit.

Rätten finner sålunda att beskattningsmyndigheterna icke på grund av föreliggande uppgifer hade rätt att skönsmässigt höja inkomsten under beskattningsåret 1971. Skönstaxeringen undanröjes därför."

I jämförelse med en svensk dom i taxeringsmål är denna norska dom mycket utförlig. Även om överväganden av likartat slag görs i förvaltningsdomstolarna då part framför liknande omständigheter kommer de sällan till uttryck i skälen. Det är synd ur många synvinklar men processekonomiskt. Rättegångskostnaderna synes i Norge kunna uppgå till stora belopp och en skattskyldig kan förpliktas att ersätta det allmännas kostnader. Kanske har vi lättare att få vår sak prövad i Sverige, fast vi inte utan erfarenhet från domstolarna riktigt kan läsa och tolka domen.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:06:24